

Performansseja ja kaksinaismoraalia

Harri Kalha: Kokottien kultakausi. Belle Époqueen media-tähdet modernin naiseuden kuvastimina. SKS 2013. 354 s. ISBN 978-952-222-472-9.

Länsimaissa kukoisti 1900-luvun alussa kiinnostava kuvakulttuuri, jonka tärkein ilmenemismuoto oli kuvapostikortit. Ne mahdollistivat uudenlaisen julkisuuden monille esiintyville artisteille, sillä heidän kuviaan myytiin tuhansia kappaleita. Näin moderni kulutuskuulttuuri nosti esille *Belle Époqueen* naistähtiä, joista kuuluisimmat olivat pariisilaisia kokotteja. Aikakaudelle oli ominaista naisten asettaminen kulttuurin keskiöön, jolloin he määrittivät aikakauden tyyliä, makua ja esiintymistapoja. Siksi

taidehistorioitsija ja sukupuolen tutkimuksen dosentti Harri Kalha tarkastelee tuoreessa kirjassaan pariisilaista kokottijärjestelmää modernin naiseuden ilmentäjänä. Päälähteenä hän käyttää kuvapostikortteja, joissa kokotit poseerasivat tyylitietoisesti ja rohkeasti. Kuvapostikortit tuottivat uudenlaista fanikulttuuria, koska postikorttien keräilystä tuli suosittu harrastus, mutta samalla näihin poseerauksiin liittyi *art nouveaun* glamouria ja fantasiaa.

Pariisilaiset kokotit tarjoavat siis jännittävän ja haastavan tutkimusaiheen, koska heissä kiteytyi monia 1900-luvun alun keskeisiä elementtejä kuten sukupuolen esittäminen, uusi visuaalinen kulttuuri, tähtikultti, muotitietoisuus, fanikulttuuri, skandaalinkäryinen julkisuus, kulutuskuulttuuri, modernin naiseuden paradoksit ja niin edelleen. Näkökulmien ja teemojen runsaus muodostuukin Kalhan tekstin suurimmaksi ongelmaksi. Kalha kirjoittaa asiantuntevasti ja sujuvasti, mutta vuolas teksti sisältää toistoa ja tyhjäkäyntiä sekä nopeita siirtymiä asiasta toiseen, jolloin hän ei malta pysähtyä analysoimaan tiettyjä kysymyksiä vaan siirtyykin jo seuraavaan aiheeseen. Tekstin tiivistäminen ja kurinalaisempi tyylilähtö olisivat tuottaneet paremman kokonaisuuden. Kalha myöntää itsekkin olevansa kokottien lumoissa, kun hän kuvailee näiden yliampuvaa koristeellisuutta, kokeeteerausta, erilaisia rajanylityksiä ja fantasiaa. Kalhan teoksessa on myös juorukirjan piirteitä, kun hän kertoo Pariisin eli Ville Vallgrenin romanssista varieteeartisti Rohanin kanssa sekä muita vastaavanlaisia episodeja. Koska kuva-aineisto on ylitsepusuavan runsasta ja koristeellista, tekstiä ei kannattaisi vyöryttää samalla tyylillä, vaikka Kalha hallitseekin ironisen tyylin taitavasti.

Rönsyilyn keskeltä käy kuitenkin hyvin selväksi, minkä Kalha osaa parhaiten. Hän analysoi osuvasti

1900-luvun alun sukupuolijärjestelmän ominaispiirteitä ja ristiriitaisuuksia. Sukupuolen performatiivisuus oli kokoteille itsestäänselvyys, kun nämä tuottivat erilaisia variaatioita ja usein hieman yliampuvia esityksiä naiseudesta. Kalhan analyysissä kokotit eivät silti jää miehisen katseen kohteiksi tai uhreiksi, vaan hän tulkitsee kokotteja esimerkiksi modernista naiseudesta, jotka symboloivat itsenäisyyttä ja jopa itseriittoisuutta. Siten kokotit saattoivat toimia esikuvina muille naisille ja saada ihailua myös heiltä. Lisäksi Kalha pyrkii joiltakin osin tavoittamaan kokottien ”oman äänen” käyttämällä heidän muistelmiaan sekä aikalaiskirjallisuutta ja kirjeenvaihtoa. Kalhan lähestymistavan kiistan ansio on se, miten hän tuo esille kuvien monitulkintaisuuden. Postikorttikuvista ei voi tehdä yksiselitteistä tulkintaa vaan ne avaavat monia mahdollisia lukutapoja.

Kalhalla olisi ollut mainio tilaisuus analysoida yhtä postikorttikuvien aspektia: miten voyeurismin tuotetaan kulttuuriin? Kalha mainitsee voyeurismin ja fetisisminkin muutaman kerran, mutta kuva-aineisto olisi tarjonnut mahdollisuuden tarkkaan analyysiin voyeurismin ehdoista. Kun kokotit vilauttivat nilkkaa ja säärtä sekä paljastivat povensa vihjailevasti, kuvien pikkutuhma paheellisuus ruokki eroottista mielikuvitusta. Toinen tärkeä teema, joka olisi ansainnut systemaattisemman analyysin, on kaksinaismoraali. Tekstissä on kyllä esimerkkejä kaksinaismoraalista, mutta Kalha ei malta tehdä syvempää analyysiä. Voisi jopa väittää, että kaksinaismoraali mahdollisti kokottijärjestelmän kukoistuksen eli sen tilanteen että puolimaailman kauniit ja kiehtovat naiset nostettiin ihailun kohteeksi. Kokotit taitelivat dikotomisen sukupuolijaon välimaastossa kyseenalaistaen tiukkoja roolijakoja. Siten he avasivat vaihtoehtoisia toimintaväyliä lahjakkaille, ennakkoluulot-

tomille, älykkäille ja karismaattisille naisille.

Kalhan tulkinnan mukaan kokottien kultakausi päättyi ensimmäiseen maailmansotaan, samalla kun koristeellinen *art nouveau* joutui epäsuosioon ja sen tilalle tuli funktionaalisuutta korostanut puritaanisempi modernismi. Merkitävämpi tekijä saattoi kuitenkin olla se, miten sota muutti sukupuolten välisiä suhteita. Sota-aikana naiset korvasivat miehet monilla työaloilla eivätkä sodan vammauttamat miehet pystyneet palaamaan entisenlaiseen siviilielämään. Moraali- ja käyttäytymiskoodit alkoivat muuttua, mikä vapautti naisia toimimaan uudella tavalla. Kurvikkaat kokotit saivat väistyä ja polkkatukkaiset poikatyöt edustivat modernia naiseutta 1920-luvulla.

Kalhan teos oli Tieto-Finlandia -ehdokkaana vuonna 2013. Tietokirjana teos toimiikin hyvin, sillä Kalha rakentaa monipuolisen tulkinnan 1900-luvun alun kulttuurista. Yllättävästi Kalha jättää mainitsematta postikorttikuvien edeltäjät, joten hän korostaa hieman harhaanjohtavasti 1900-luvun alun postikorttikuvien erityislaatua ja ainutlaatuisuutta. Kun visiittikorttikuvat tulivat suosituksi 1860-luvulla, kuvakuumeen yksi ilmentymä oli kuvien keräily, jolloin julkisuuden henkilöt – näyttelijät, taiteilijat, kuninkaalliset, suurmiehet – päätyivät koristamaan valokuva-albumeita. Visiittikorttikuvien keräily oli ensiaskel uudelleen kuvakulttuuriin ja fanikulttuuriin, jotka perustuivat kuvien massatuotantoon.

FT, DOSENTTI ANNE OLLILA
TURUN YLIOPISTO